

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 9 Ocak 2019

Algoritma

Geçtiğimiz hafta boyunca küresel ekonomilerde borsalar şiddetli bir sarsıntı geçirdi. Ekonomik temel göstergelerin (piyasa yorumcularınının deyimiyle, “*fundamentallerin*”) açıklamakta yetersiz kaldığı bu olguda, nihayetinde bir suçlu bulundu: *algoritmalar*.

“Algoritma” kavramı ile, finansal işlemlerin bilgisayar programlama yazılımları ile insan algısını ve karar alma hızını çok çok üstünde gerçekleştirilmesi kast edilmekte. Milyonlarca finansal fiyat sinyalinin bir çırpıda değerlendirilecek ve finansal karı anında değerlendirecek işlemleri gerçekleştirebilecek hızda al-sat komutlarını verebilecek yazılımlardan bahsediyoruz. Finansal sistemin, doğası gereği, piyasadaki kararların hızlı ve kısa sürede alınması gerekiyor. Böylelikle küresel finansal sistem hiper-akışkan bir niteliğe bürünmüş durumda.

Dolayısıyla, finans piyasalarında en küçük bir fırsatı dahi değerlendirmek üzere programlanmış olan “algoritmalar”, ekonomilerin temel göstergelerini, uluslararası siyasi konjonktürü ve/veya sosyal politika gerçeklerini (insan faktörü diye özetleyelim) hiç göz önüne almadan, soğukkanlılıkla aldıkları kararlar ile aslında büyük çaplı oynaklıkların, belirsizliklerin ve dolayısıyla istikrarsızlığın da ana kaynağını oluşturuyorlar.

Öyle ki, veriler küresel ekonomide döviz piyasalarında bir günde gerçekleştirilen işlem hacminin 5 milyar dolara ulaştığını; ve örneğin, ticaret akımlarında bir yılda kullanılan döviz işlemlerinin neredeyse yüz misline ulaştığını belirtiyor.

Bu gerçek bundan neredeyse on yıl önce *Financial Times* gazetesinin bir manşetini hatırlatmakta. *Financial Times*, 2008’deki bir nüshasında söz konusu algoritma kodlarından birisini okuyucularıyla paylaşıyor ve okuyucularını şu sözlerle uyarıyordu: “*eğer bu satırı okumakla meşgulseniz, çok geç kaldınız!*”.

Söz konusu algoritma satırını aşağıda aktarıyorum:

“*Sembol tıkla = ‘MAN’ ülke ‘xxxx’ cusip = 56418H100’ isin = ‘xxx56418H1005’ / sembol işaret-değiştir = ‘+’ caltype = ‘yüzde’ 2.5 / fiyat değerini değiştir = ‘44.52’*”

Evet, hala yukarıdaki satırı okumakla meşgulseniz gerçekten çok geciktiniz; milyarlarca dolar siz bunları okumakla meşgulken bir ülkeden diğerine aktarıldı bile. Bu işlem sonucunda risk primleri yeniden hesaplandı; reel getiri oranları şekillendi; ama daha da en önemlisi, *döviz piyasalarındaki dengeler yeniden düzenlendi*.

Böylesine hiper-akışkan bir mali akımlar dünyasında, makroekonomik istikrarın önündeki en büyük engel gene “piyasaların” ta kendisidir. Kapitalizmin anarşik yapısının ve özünde istikrarsız bir sistem oluşunun kaynağı da burada yatmaktadır.